

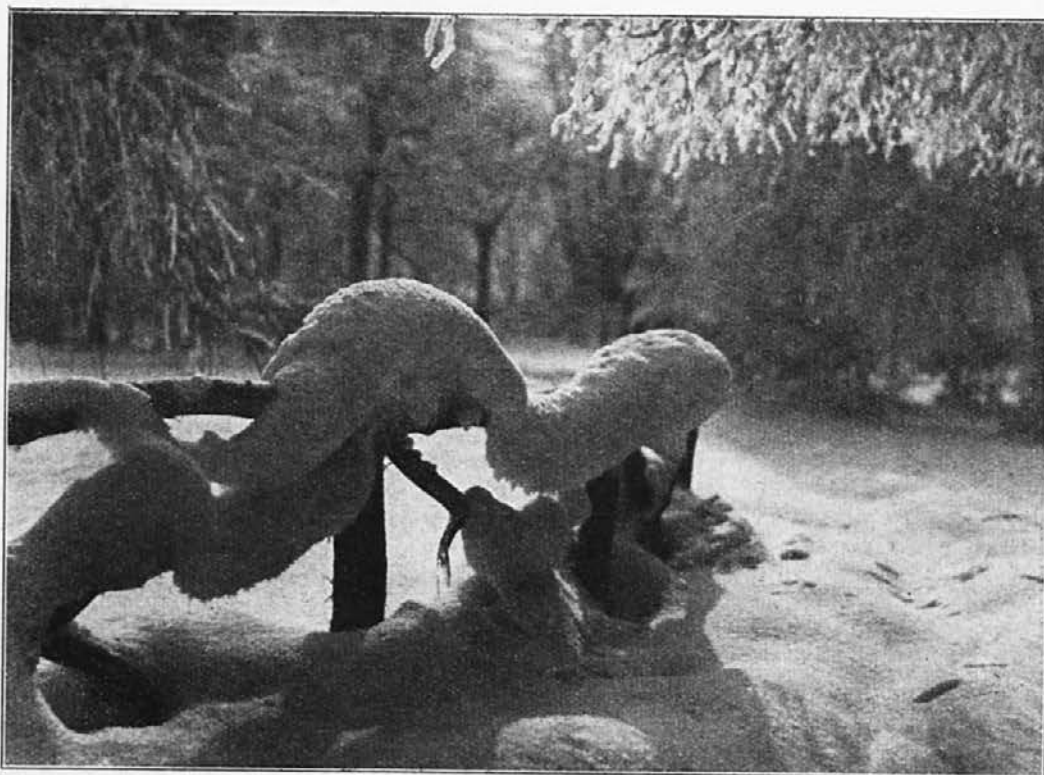
NOVE KNJIGE

Slovenska krajina. Zbornik ob petnajstletnici osvobojenja. Uredil Vilko Novak. Založil konzorcij. Beltinci, 1935. Str. 155 + XIII. — Dežela ob Muri na skrajnem severovzhodu slovenskega ozemlja, ki je brez potrebe dobila umetno »kranjsko« ime Prekmurje, se je šele po svetovni vojski pridružila slovenski narodni celoti. Prej je živela posebno, ločeno narodno, kulturno in duhovno življenje kot posebna enota mimo središnega slovenskega ozemlja. V narodnem in političnem življenju tega ozemlja ločimo tri izrazito svojske dobe. Prva doba, od naselitve Slovencev do prihoda Madžarov, je doba slovenskega samostojnega državnega življenja v okviru nekdanje Pribinove in Koeljeve panonske države, t. j. deveto in deseto stoletje. Slovenska krajina je v tej državni tvorbi, ki je predstavljala najdalje trajajoče samostojno slovensko ozemlje, tvorila središčni del poleg onega dela ob Blatnem jezeru, ki se je pozneje pomadžaril. Nemški in madžarski vpliv pa je uničil to slovansko državo v srednjem Podonavju, ki bi v zvezi z velikomoravsko državo, če bi obstali in če bi ostalo v obema slovansko bogoslužje, predstavljala v nacionalnem pogledu neprecenljivo vrednoto severnim in južnim Slovanom. S prihodom Madžarov je bila zveza med slovanskim severom in jugom za vedno nasilno pretrgana. Po tisoč let trajajoči drugi dobi pod madžarsko vladno se je nacionalno rešila samo dežela med Rabo in Muro, a od te je rabski del Slovencev ostal še vedno pod Madžari. Tretja doba je Slovenski pokrajini nastopila z osvoboditvijo, ko se je pridružila slovenskemu ozemlju in obenem Jugoslaviji. V spomin na osvobojenje, ob petnajstletnici, kar so končno diplomati določili meje nad Muro, so Slovensko-krajinci izdali imenovani zbornik razprav iz svoje narodne zgodovine, ki so jih prispevali najboljši znanstveniki svoje stroke. Sv. Ilešič piše o geografskem obrazu Slovenske krajine. Pavel A., slovenskokrajinski rojak, a pomadžarjen, piše o nekaterih dialektičnih posebnostih v tem delu slovenske zemlje. (Članek bi si želel bolj obširen in izčrpen.) M. Kos je prispeval članek o zgodovinski usodi krajine v 9. in 10. stoletju. Stelè piše o umetniških spomenikih dežele, ki je znamenita zlasti po svojem poznogotskem slikarstvu. (O tem je obširneje pisal v prvi lanski in zadnji predlanski številki Mladike, kjer pa ni priznal možnosti madžarskega posredovanja, o čemur pa tu piše pritrdilno.) Temu članku je na koncu knjige pridejanih dva in dvajset priloge na trinajstih straneh. O slovstvenem delu poroča Vilko Novak, ker ta pokrajina je prav do danes ohranila samostojno pokrajinsko slovstvo v svojem narečju. Dobro bi bilo, članku dodati nekaj podatkov tudi o še sedanjih narečjih v nekaterih književnih in časopisnih izdajah. Prav tako V. Novak, ki je obenem tudi urednik zbornika, razbira kulturne stike Slovenske krajine do osvobojenja z ostalimi slovenskimi kraji. Najobširnejša sta članka dr. M. Slaviča, nekdanjega delegata na diplomatskih konferencah v Parizu, kjer so sklepali o usodi krajine in njeni priključitvi Sloveniji. V članku Narodnost in osvoboditev Prekmurcev polemizira s trditvami nekaterih Hrvatov, da je pokrajina na levem bregu Mure njihova, ter dokazuje slovenstvo te pokrajine, nato pa proti zopetni hrvatski trditvi, da so oni osvobodili

Slovensko krajino, podaja razvoj dogodkov od prevrata do končne priključitve dežele slovenskemu delu države. V drugem članku Prekmurske meje v diplomaciji riše boje in prizadevanja slovenskih delegatov za to deželo v diplomatskem Parizu. Ker je oba članka napisal udeleženec tedanjih dogodkov doma in za mejami, sta snovno zanimiva in imata obenem dokumentarno vrednost. (Če pomislimo na Koroško, vidimo, da njena zgodovina po prevratnih dneh do plebiscita še zdaleč ni tako obdelana in popisana.) Članke zaključuje F. Baš z orisom narodopisnega značaja Slovenske krajine. Urednik Vilko Novak na osemnajstih straneh podaja podrobno bibliografijo o Slovenski krajini. Knjigi je pridejan tudi zemljevid. — Iz vsega povedanega sledi, da predstavlja zbornik Slovenske krajine delo znanstvene vrednosti, v katerem so smotrno izbrani članki obenem splošno zanimivi. Knjiga je lepo opremljena in tudi tiskarsko predstavlja uspelo delo. S tem zbornikom se je Slovenska krajina, najmlajša naša dežela, najlepše poklonila Sloveniji.

Viktor Smolej.

Dr. Edmund Schneeweis: **Grundriß des Volksglaubens und Volksbrauchs der Serbokroaten.** Založila in tiskala Družba sv. Mohorja v Celju, 1935. Str. 267. — Ozemlje Balkanskega polotoka, na katerem so se od začetka zgodovine prav do najnovejšega časa, rekel bi do 19. stoletja, križali in mešali najraznorodnejši duhovni, kulturni, politični, jezikovni, verski in drugi vplivi, predstavlja za znanstvenike radi svojega mnogoličnega obraza eno najbolj zanimivih pokrajin za preiskavanje in znanstveno obravnavanje. Sem hodijo znanstveniki še vedno kakor v deviško in nepriiskano deželo, ki nudi vsem strokam dovolj možnosti, da odkrijejo, česar sami ne vidimo. Zlasti Praga kot povojno središče slavistične znanosti pošilja svoje ljudi na jug (prim. Gesemann, Murko, zdaj Schneeweis i. dr.). — Pisatelj, ki je sedaj profesor na nemški univerzi v Pragi, je preživel šest let v Jugoslaviji, prehodil srbsko-hrvatsko ozemlje, ga preštudiral v etnografskem pogledu in sedaj napisal Očrt ljudskega verovanja in ljudskih šeg med Srbi in Hrvati. Znanstveno delo, ki je opremljeno tudi s 45 slikami, je razdeljeno na dve polovici. Prva, manjša, govori o ljudskem verovanju v različne duhove, o izvoru tega verovanja in o vplivih krščanstva nanj, ko je narod lastnost demonov prenesel na angele in na hudiča, o palčkih in velikanih ter ljudeh z demonskimi silami. Temu verovanju ugotavlja izvor v poganski slovanski, v antični in v krščanski osnovi, nekaj pa je vplivov tudi drugih narodov. Drugi del je mnogo obširnejši in razbira podrobno vse navade in šege, ki jih še najdemo na srbsko-hrvatskem ozemlju. Opiše najprej šege, v kolikor se nanašajo ozko na človeka (rojstvo, poroka, smrt i. dr.), dalje v kolikor se vežejo na praznike in svetniške godove, sploh na čase po cerkvenem letu, posebej govori o »slavi«, končno pa razbira navade ob različnih prilikah v življenju občestva, družine, zadruga itd. Na koncu knjige je podroben seznam vsega slovstva o obravnavanem predmetu. Knjiga, kakršne s tako podrobno znanstveno obdelavo Srbi in Hrvati nimajo, pomeni veliko znanstveno pridobitev v njihovi narodopisni znanosti. Slovencev se pisatelj tu le izjemoma kdaj dotakne in nas s tem opozarja na potrebo, da si sami sestavimo tako delo ter ocenimo

Pod snegom. (Fot. Fr. Krašovec.)

gradivo, ki ga je že precej zbranega, a ni znanstveno pregledano in precenjeno. Knjiga ni le znanstvena, temveč tudi zanimiva radi snovi in odkriva zanimive in silno presenetljive poglede v ljudsko snovanje in prelivanje duhovnih tokov na prehodnem ozemlju zapada in vzhoda. Poudariti moram, da bo nam Slovincem v marsičem kot pomoček za razumevanje naših sodržavljanov in nam najbližjih Slovanov, Srbov in Hrvatov. Živimo v sosesstvu z njimi, ali celó nespametno pri nas uvajamo njih narodne navade, a jih ne razumemo in ne vemo za njih izvor, n. pr. za badnjak, slavo, lomljenje kolača, svatbo in pod. Knjiga nam bo v tem dragocen priročnik. To je pač realna »jugoslovanska« miselnost naše najstarejše ljudske družbe in zagrebški profesor, ilirec Ilesić, bo lahko zopet napisal kak članek »o nejugoslovanski miselnosti neke slovenske knjige«. Zanimiva je pač usoda tega dela: nemški univerzitetni profesor iz češke Prage je napisal knjigo o srbskih in hrvatskih verah in običajih, izdala pa jo je slovenska Mohorjeva. Viktor Smolej.

A. Fersman - P. Janez Žurga: **Iz življenja kamnov.** Zbirka »Kosmos«. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. — S to knjigo se je zopet zamašila vrzel v slovenskem poljudno znanstvenem slovstvu. Avtor A. Fersman, ruski mineralog in geolog, nam v njej podaja mineralogijo v poljudni obliki. V sedmih poglavjih, ki delé mineralogijo s čisto drugega vidika kot pa pusti znanstveni sistem, nam pisatelj odkriva lepote in skrivnosti iz življenja kamnov, da se človeku zdi, kot bi bral roman. Knjiga je opremljena z obilico lepih slik, ki so posnete deloma iz ruskega izvirnika, deloma po drugih knjigah, precej pa jih je, zlasti iz naših krajev, nalašč za to knjigo napravil mineraloški inštitut ljubljanske univerze. V tem inštitutu že lepo vrsto let deluje prevajalec knjige, ki je sam znan strokovnjak na tem področju in je knjigo poživil tudi

z mnogimi podatki iz naših krajev. Knjiga bo marsikom, ki ga do sedaj mrtvi svet kamnov ni zanimal, odprla pogled v nov svet. Želel bi si le, da bi pisatelj malo bolj upošteval petrologijo. S tem bi bila prireditelju ruskega izvirnika dana lepa prilika, da bi slovenskemu bralcu odkril tudi na primer lepote našega eruptivnega masiva, Pohorja. Ta snov pa lahko tvori že osnove za novo knjigo, ki naj bi skupno s poljudno kristalografijo in petrografijo podala širšemu krogu slovenskih bralcev lepote iz življenja kamnov našega ozemlja.

Sheila Kaye-Smith: **Konec Alardov.** Roman. Iz angleščine prevel Griša Koritnik. Leposlovna knjižnica 20. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. — Odlična angleška sodobna pisateljica Sheila Kaye-Smith riše

v obširnem romanu staro angleško plemiško družino, ki jo je z vso krutostjo zgrabil nov čas in nove razmere, ki jih je prinesla svetovna vojska. Družina Alard ima zadolženo veleposestvo in stari Sir John, zakopan v staro slavo in dolge tradicije, meni, da je edino pametno, če posestvo postavi na trdne noge in prikupi še sveta. Le tako bi bilo namreč mogoče živeti po grofovsko naprej. A življenje gre preko njegovih računov. Najstarejša hči se sicer bogato poroči, oče namreč hoče vse otroke bogato poročiti, pa je nesrečna in se kmalu loči. Sin Peter pusti »preprosto« Stello, ki jo v resnici ljubi in vzame bogato židinjko. Zakon ne more biti srečen in Peter konča s samomorom. Mlajša hči se skrivaj poroči z boljšim »kmetom«. Najmlajši sin gre pa najprej v tovarno delat, potem prestopi v katoliško vero in nazadnje gre v samostan. Ubogega starega Johna pa zadene kap, ko vidi, da je vse v razvalinah. — Roman je pomembno umetniško delo, zajeto iz povojnega časa in prepojeno z novodobno miselnostjo. Nešteto življenjskih vprašanj načenja in jih rešuje s čudovito preprostostjo in treznostjo. Nikjer ne dobimo sladkobnih sentimentalnosti in pisateljico mirno lahko primerjamo Selmi Lagerlöfovi. Delo pa obenem prikazuje tudi nemoč in jalovost novodobnega anglikanizma in skoraj bi rekel, da je pisano z rahlo katoliško tendenco, ki pa ne moti. Prevod je lep in gladek. J. V.

NAŠE SLIKE

Ko pričenjamo sedemnajsti letnik, se dobro zavedamo, da ima Mladika poleg drugih odličnih nalog tudi namen, da seznanja svoje bralce z deli upodabljaljoče umetnosti in to zlasti slovenske. Vsako opisovanje umetnin je pa bolj ali manj neplodno, če bralec dotičnih del sam ne pozna bodisi v izvornikih ali vsaj